

Magyar Nyomdászat

A könyv- és nyomtatás

a betüöntés és graphicalai rokon szakmák havi közlönye

Szerkeszti és kiadja PUSZTAI FERENCZ

Előfizetési díj: Egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. * Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Kecskeméti-utca 6.

Valami az accidenz-szedésről.

Azzal, a mit e lap 5-ik és 6-ik füzeteiben a fentebbi cím alatt elmondottam, még korántsem beszéltem eleget az accidenz-szedésről. Előadtam ugyan a planum helyes kellékeit s a címSOROS szedés néhány főbb szabályát, tehát az accidenz-szedés lényegét, de ezzel még korántsem feleltem meg feladatomnak. Folytatom tehát amaz irányelveket, melyeknek az accidenz-szedőt vezérelniök kell.

Átmenetül a címSOROS szedésről a más vegyes munkákra, nem lesz fölösleges még egy gyakran előforduló körülményről megemlékezni. Különösen hirdetéseknel a szöveg sokszor töméntelen sok címSOROT igényel, a miért azt a legtöbb esetben nem lehet tetszetősen összeállítani; kiszedjük nagy türelemmel, némely sort meg kell változtatnunk kétszer-háromszor is, hogy azok a lehetőségig egybevágók legyenek s a végén nagy fáradságunk eredményeül arról kell meggyőződünk, hogy a forma izléstelen. De nem is lehet ez másképp ott, a hol túlsok a címSOR, mert a mi túlságos, az ellenkezik a jó izléssel mindenben. Segíthetünk magunkon ilyen esetben úgy, hogy az együvé — egy fogalom alá — tartozó szavakat csoportokká alakítjuk, a csoportokat más-más betűfajból szedvén; a leglényegesebbekből s azokból, melyek sem az előttük levő, sem az utánuk következő csoporthoz nem oszthatók be kiválóbb fontosságuknál fogva, csinálhatunk külön sorokat. Segíthet a szedő sokszor úgy is, hogy csakis a legfőbb kiemelendőből — tudniillik abból, a melyikből mintegy kiindul a többi — csinál egy címSOROT, a többit szedi folytatólag, kiemelve közötté azt, a mi szükséges. Falragasz-szedésnél szintén ajánlatos ez eljárás, ha a fentebb említett nehézség merül fel. Ily módon megkímélünk egy csomó időt s a jó izlés ellen sem vétünk.

Nemcsak a sűrű, hanem másféle szedésnél is fordulnak elő oly címSOROK, melyek nem végződnek ponttal, mert nem képeznek befejezett mondatot. Az ilyen címSOROK után az első sort soha sem szabad becsapva (bekezdéssel) szedni, mert az csak a mondat folytatása. Gyakorlatban van továbbá azon eljárás is accidenz-munkáknál (legtöbbször gyászjelentéseknél látható ez, hol cliché vagy kezdő-betű [initiale] van a szöveg elején), hogy az első sort bekezdés nélkül szedik, az utolsó sort pedig középre zárják. Mondják, hogy a következetesség kívánja, miszerint a végső sor középre szedessék, ha az első nincs becsapva. Nézetem szerint ez helytelen fölfogás, mert ez esetben a be nem csapott és középre zárt végső sorral szedett passus az utána következőknek címéül van feltüntetve; ezenkívül pedig azt is feledik, hogy az első sor egyedül csak a cliché vagy az initiale miatt nem szedetik becsapással, melyek úgy szólván helyettesítik a becsapást. Igaz ugyan, hogy az olvasó akár így, akár úgy megérti a nyomtatványt elolvasáskor, de épen következetesség szempontjából nem szabad a szedőnek ily incorrect dolgot gyakorolni; a mi cím, az legyen is cím mindig, a mi pedig nem az, azt ne tüntessük fel címnek, mert ez sérti az avatott szemeket.

A legfinomabb munkák egyike az úgynevezett levélfej, melyhez mindig finom metszésű betűfajokat kell alkalmaznunk. Ezeket illő alul mindig egy vonalal ellátni vagy — ha t. i. úgy fizeti a megrendelő — egy finom keretbe foglalhatjuk, hogy az utána irandó levéltől való különállósága ki legyen tüntetve. Üzleti levélpapírokon szokott előfordulni azoknak egyik oldalán úgynevezett oldalnyomás is, melyben az illető üzletember a nála kapható vagy megrendelhető cikkeket szokta elősorolni. Ezt feltétlenül mindig keretbe szokás és kell is szedni, s a legfinomabbat kell választanunk mind körzet, mind betűk tekintetében; mert bár a cél ezeknél is csak a reklám,

de ezt nem szabad feltüntetni holmi kövér betűkkel, mert annak a levélpapírnak tulajdonképeni rendeltetése az, hogy levelezzenek rajta, az oldalnyomás csak mellékes dolognak tekintendő.

Meghívóknál, táncrendeknél, üdvözlő iratoknál s efféléknél a dolog természetéből kifolyólag jelszó az elegancia. Nobel dolgok ezek, az örvendezés kifejezői, melyeket éppen ezért a megrendelő is jobban meg szokott fizetni.

Az accidenz-szedő munkakörébe vág a *tablázatos* szedés is, melyeknél szintén sok vétség történik a jó ízlés rovására. Rámutatok némely hibára, melyek leggyakrabban szoktak előfordulni.

A leggyakoribb eset az, hogy a fejben levő vonalak nem nőnek egybe a láb vonalaival, holott azoknak úgy kellene összeállani, mintha egy darabban volnának öntve. Ezt elérhetjük a sorok pontos kizárásával és azzal, ha az ürpótlékok (quadratok stb.) szedésénél gonddal járunk el, ha t. i. ütődött, csonka, meggömbült vagy olyan ürpótlékokat, melyekre piszok tapadt, nem használunk a szedésben.

Tabella-fejek szövegénél sokan igen kevés súlyt fektetnek a sorok jó beosztására is. Akárhányszor látunk pyramisokat; látjuk, hogy egyes sorok két szélső betűje a rovatot elválasztó vonalhoz ér, sőt sokszor az alsó és felső sor is vonalat érint. Az ilyen hibákat minden áron el kell kerülni, mert ezek nagyon sértik a szemet. Segíthetünk ezen már a fej nagyságának meghatározásánál; ha pedig ez nem lehetséges, inkább szedjük az ilyen rovatokat apróbb betűkből. Általában a sorok beosztására a tabella-fejeknél is ép oly nagy gondot kell fordítanunk, mint a címsoros szedésnél. A lehetőségig pedig arra is kell ügyelnünk, hogy szótörés minél kevesebb forduljon elő.

Tabella-fejek sorainak ritkításánál is óvatosan járjunk el; csak azon esetben ritkítsunk, ha alul és fölül akkora hely marad, hogy az indokolja a ritkítást, mert az csúf, ha alul és fölül pl. csak egy-egy nonpareille vagy pláne két negyedpetitnyi üres hely marad, míg a közbe eső 8—10 sor egy-egy negyedpetittel van ritkítva. A tabella-fej különben — természetéből kifolyólag — úgyszólván megkívánja a tömötséget; tehát csak azon rovatok sorait ritkítsuk, a melyekben a szöveg kevés. Nem tudom, más hogyan tapasztalta, de réam a tömött tabella-fej mindig kellemesebb benyomást tesz a gyérnél.

Szokásban van némely helyen az is, hogy a tabella utolsó rovatában a szöveget ponttal fejezik be. Ez indokolatlan eljárás, melynek csak akkor volna

értelme, ha az összes rovatok együttesen egy mondatot képeznének; de mivel a pontot a megelőző rovatoknál sem használjuk, nem alkalmazhatjuk azt az utolsó sornál sem. Ez a szokás tehát a következőesség szempontjából elvetendő.

Általánosságban még annyit jegyzek meg a tablázatos szedésről, hogy ez a legnagyobb mértékben igényli a tervszerűséget, a lelkiismeretes gondosságot a szedés alkalmával, mert ennél a hanyagság, azonkívül, hogy látható nyomokat hagy a munka kinézésén, még a nyomásnál bizonyos calamitásoknak is lehet okozója, melyek a tulajdonosnak tesznek anyagi kárt.

Ezek voltak fontosabb mondani valóim az accidenz-szedésről. Nézetem szerint, ha ezeket a szempontokat figyelmünkre méltatjuk, sok helytelenséget elkerülhetünk.

De, a mint tudjuk, kimerítő értekezést az accidenz-szedésről nem lehet írni, mert lehet valaki bármily régi accidenz-szedő, mégis sokszor kap olyan munkát a keze alá, melyhez hasonló még elő nem fordult s melynél csakis a helyes érzék lehet biztos útmutatója és nem merev szabályok. Megbecsülhetlen tulajdon ez, mely nem hagyja cserben a szedőt soha.

Kézdivásárhelyi Kovács Károly.

Az accidenz-szedés és a rajz.

Megfoghatatlan, hogy accidenz-, jobban mondva műszedőink eddig még nem gondoltak arra, mily könnyedén dolgoznának, ha rajzolni tudnának. Hisz egy az æszthetikai szabályoknak megfelelő szedés előállításához ép oly szükséges a rajztudomány, mint az íráshoz a kéz.

Van ugyan néhány ügyes műszedőnk, kik, daczára annak, hogy rajzolni soha sem tanultak, mégis igen csinos dolgokat állítanak össze. De ezek kivételt képeznek. Tudnak, a nélkül, hogy tanultak volna. Mert tudjuk, hogy vannak geniális emberek, kiknek nincs szükségük útmutatásra, tanulásra. Van bennök valami a teremtő erőből, az isteni szikrából, s alkotnak szépet, tökéleteset.

Egy geniális ember rajzönt vesz kezébe s keze nyomán gyönyörűbbnél gyönyörűbb alakok teremnek a papíron. Más ember pedig, bármennyire igyekszik is, csak éktelen firkálást hagy papírján. Szorgalmas gyakorlat által azonban még egy simplex fölfogású ember is megközelítheti a tökély célpontját s néha el is éri.

Véleményem szerint igen nagy eredményeket érünk el a műszedés terén, ha szaktársaink rajzolni tanulnának.

Tekintsük az előnyöket s meggyőződünk ez állítás alapos voltáról.

Mi a rajznak a célja?

1. hogy a szemléltető tárgyat hű másolatban adja vissza;

2. hogy az alakzatokat, melyeket az agyban a szépiészeti érzék vagy a gyakorlati eszme teremt, megköthesse a papírra vetés által.

A rajzoló fantáziájának tehát mindig tág mezeje van, s csaponghat szanaszét, ha fejlődött műízléssel bír.

A szedőtől is megkivánják, hogy a kezeibe adott mintát lehetőleg utánozza. Ez ugyan nem nagy dolog, különösen ha a szükséges kellékek is megvannak a nyomdában. De a mint a rajzólótól elvárja a műkritikus, hogy önálló alkotása is legyen, az igazi accidenz-szedőtől is megkövetelik, hogy néha valami újat mutasson be.

Egy ügyes szedő állit is össze csinos dolgokat. Úgy dolgozik a legegyszerűbb, legegyszerűbb körzetdarabakkal, akár egy Munkácsy az ecsetjével. — De ilyen szedő igen kevés van.

A szedőnek, ép úgy, mint az építőmesternek, előlegesen kiszámított terv szerint kellene munkájához fogni. A szedőnek is ép úgy kellene törekedni a szép összhangra, mint az építésznek.

Ha a szedő tudna rajzolni, nem kerülnének ki kezeiből oly szedések, melyek minden simmetriát nélkülöznek.

Látunk gyakran nyomtatványt, mely egy oszlopos bejárót ábrázol. Ez igen gyakran használt, hálás alak, mert ha egy kissé formásan van szedve, tetszik a szemnek. De legtöbbször hiányzik az arány. Vagy a fejdísz nagyon nehéz, vagy az azt tartó oszlopok igen karesuak, vagy pedig oly vaskosak, hogy tiszter oly nehéz terhet is megbírnának, mint a mennyit a szedő rárakott. Mások a körzetet teszik tönkre a helytelen összeállítás által.

Szerény véleményem szerint rendkívül kedvező átalakuláson menne át nyomdászatunk, ha szedőink legalább nagyjából megtanulnának rajzolni. Becsületére válnék ez úgy nyomdaiparunknak, mint szedőinknek, kik játszva kezelnék a legegyszerűbb körzetdarabkákat is. Bebizonyíthatnák pályatársaink, hogy csakugyan művészek. S műveik tanuskodnának róla, hogy megérdemlik a művész nevet.

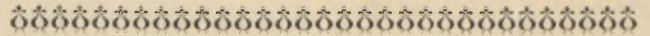
Manapság már minden iparos kénytelen rajzolni: egyik, hogy a folyton változó divattal lépést tartasson, a másíknak pedig, a műiparosnak, előbb

papíron kell kombinálnia s csak azután foghat a kiszámított s megrajzolt eszme kiviteléhez.

A rajzolás különben is kedves foglalkozás lévén, azt hiszem, igen sokan találkoznának pályatársaink között, kik résztvennének benne, ha egylettünk választmánya az eszmét felkarolná s rajzkurzust nyitna.

Ha beköszöntenek a hosszú téli esték, lesz hozzá idő is elég.

Szemethy Ferencz.

«Német körzet.»

(Deutsche Einfassung.)

A nyomdászati termékek díszítésére napról-napra újabb körzetekkel halmaznak el betüöntőink, melyből nekünk nyomdászoknak az a hasznunk, hogy az öntödék eme versenye által egyre szebb és célszerűbb díszítő anyaggal rendelkezhetünk. Igaz, hogy ezek megszerzése tetemes pénzáldozatba kerül, de az oly körzetek megszerzésére, melyek kevés számú darabokból sokféleképp használhatók és így aránylag olcsóbbak is, ritkán nyílik alkalom.

Ezuttal a betüvítés és öntés egyik újabb termékét mutatjuk be a szakközönségnek. Nem kis föladata a betüöntőnek olyan körzetösszeállítást bocsátani a nyomdászat szolgálatába, hogy az túlsok egyes ábrái által költséges ne legyen, és hogy néhány daraból takarékosan összeállítva, annak alkalmazásával a szedő hálátlan munkát ne végezzen. Ha pedig az öntő e föltételeket nem kíséri elég figyelemmel, úgy egyrészt a nyomdászok örökös panasza zsong füleiben, hogy a körzet igen drága, másrészt pedig a szedők és bírálók fitymálódnak, mondván: «Az új körzettel nagyon keveset lehet teremteni». Poppelbaum, császári és királyi udvari betüöntő Bécsben, vállalkozott ismét a modern accidenz-szedés követelményeihez mért díszítési anyagot közrebocsátani, és bizást mondható, hogy azon szedők, kik e körzetet gondal és figyelemmel tanulmányozni akarják, azzal hatást is fognak tudni kelteni.

Mielőtt azonban a tárgy tüzetesebb ismertetésére térnénk, általánosságban megjegyezzük, hogy az azt kísérő díszítményeket, mint külső és belső szegélyzet, nem szabad valami erőteljesebb anyagból választanunk, mert különben a főkörzet alig emelkedhetnék hatásosan érvényre. Ez okból szükséges, hogy a szegélydíszek jó, mutatós színekben nyomassanak, míg a halvány, határozatlan színek mellőztessenek. Alnyomatok is igen óvatosan használtassanak, mert a körzet sajtáságosan csíkozott aljazata ez által könnyen befolyásoltatnék, még pedig a körzet hátrányára.

Ép úgy, mint fenti czég «Olasz körzeténél», az ornamentika irányzata és az öntvények törzsvastagsága, ennél is ugyanoly beosztású:

- A. 4 Ciceros harántfutó léczek,
- B. 4 Ciceros függélyes léczek,
- C. 3 Ciceros harántfutó léczek,
- D. 3 Ciceros függélyes léczek,
- E. semleges vagy sarokdíszek.

A. 4 Ciceros harántfutó léczek. Ezekhez tartoznak az a) minta 1, 2, 3, 4 számmal jelölt darabjai.

Az aláírás fölött levő középdarab — semleges árnyalatu rajza folytán — úgy haránt, mint függélyesen is használható. Igen csinos léczek állíthatók így össze, melyeket tetszés szerinti hosszúságranyujthatunk. De a középdarab nélkül is igen jól alkalmazható a körzet.

A b) minta két ellenlábás darabjainak összeállításában bizonyára minden accidenz-szedő jártas. — A levélkacsok rythmikus hajlásai és a növényornamentika természetes fejlődése legyen az alapelv, melyet szem előtt tartunk. Az egyik darabot különösen jól alkalmazhatjuk a végeken vagy sarkokon, mint azt a c) mintán jobbra eső sarok-

darab mutatja. Semmi esetre sem ajánlható azonban ennek a körzetdarabnak egymás mellett való alkalmazása, mert függélyes léczczé vagy homlokdíszszé használva, rajzánál fogva nyugtalanul szemlélhető, s indáinak különben kecses volta daczára egyhangúnak látszik, azonban más darabokkal összerakva, mint a d) és e) mintán látható, gyönyörű, hangulatos képet mutat.

B. 4 Ciceros függélyes léczek. Mielőtt ennek megbeszélésére térnénk, a *semleges* vagy *sarokdíszekről* mondunk el egyet-mást. A semleges díszdarab-

kák figyelmes megtekintésénél úgy látjuk, hogy azok vonalárnyalata nem folyik egy meghatározott irányban, mint azt a többi körzetdaraboknál láthatjuk, hanem a vonalozás haránt és függélyes is és azok mintegy egyensúlyt tartanak. A rajz ilyen alkalmazásával *semleges* darabok alkottattak, melyeket a rajzoló a sarkokra állítandóknak határozott.

Az f) alatti minta például szolgál, hogy fentebbi sorainkra vonatkozólag, mikép alkossuk a sarkot. Oly esetben, midőn a léczeket vonalak közé szedjük,

e sarkok mellőzhetőek, s leghelyesebb, ha a g) minta legalsó darabja vétetik alapul, melyre igen könnyű építeni, csak arra ügyeljünk, hogy a körzetdarabok esíkozott aljazata (vonaliránya) egy irányban húzódjék.

C. 3 Cicero harántfutó léczek. Ezek alkalmazását tetemesen egyszerűsíti a díszdarabok kis száma, csak ügyelnünk kell a 4 Ciceros léczek alkalmazásánál elmondottakra, hogy az ornamentikus indák összeállítása chhez analog történjék. — A helyes összeállítást h) mintánk mutatja; miután pedig 3 Ciceros nagyságra is öntettek középdarabok, az i) minta szerint igen csinos homlok-

léczek szedhetők belőle, és függélyes léczek alkotásához ép oly könnyen alkalmazható, mint a harántfutókhoz.

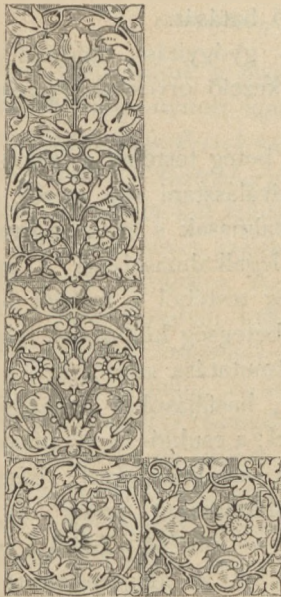
D. 3 Ciceros függélyes léczek. Ezeknél az indák nincsenek oly gömbölyded alakban rajzolva, mint az előző harántfutó léczeknél, hanem inkább hosszúságában, hogy a függélyes irányu folytonossági összeköttetése a leveleknek a függélyes irányt tisztábban föltüntessék. A függélyes léczek korrekt fölépítését példaképen l) és m) mintánk illusztrálja.

«NÉMET KÖRZET.» — DEUTSCHE EINFASSUNG.

E. *Semleges* vagy *sarokdíszek*. E tárgyról már föntebb elmondottuk utbaigazításainkat, csak még *k)* alatti mintánkat mutatjuk be, melynek kassette-szerű összeállításával igen használható példát nyerünk. A középső darab a 3 Ciceró harántfutó léczeknél igen előnyösen alkalmazható, csakhogy itt is lineák közé szedve alkalmazzuk, ha azt akarjuk, hogy a többi, vele egybe nem folyható díszdarabok mellett monotonná ne válják.

Olvasóinknak a körzetet a kísérő díszítményekkel összeállítva is szemléltethetővé tesszük füzetünk egyik mellékletén.

f) minta.

l) minta.

k) minta.

m) minta.

g) minta.

h) minta.

i) minta.

«NÉMET KÖRZET.» — DEUTSCHE EINFASSUNG.

Az ólommérgezés gyógyítási módja és óvszerei.

(Második és befejező közlemény.)

Az ólommérgezés által okozott betegedési esetek kiegészítésére szükséges még az agyvelő betegségeit fölemlíteni, melyek ugyan nem mindig, nem minden esetben következnek be, hanem aztán ha bekövetkeznek, nehéz és életveszélyes következmények gyanánt szerepelnek. Heves főfájások és látási zavarokkal kezdődnek az agybántalmak; az idegesség gyakran valóságos lelki betegséggé — kisebb foku dühön-géssé vagy nagy foku lehangoltsággá súlyosodik

s végül görcsökbe megy át, melyek majd hosszabb, majd rövidebb ideig tartanak s hosszabb vagy rövidebb időközökben ismétlődnek s vagy bizonyos izomcsoport rángatózásai, vagy az egész testre kiterjedő rángató görcsök.

Ily esetekben a beteg öntudatát kezdetben csak rövid időre veszíti el, később azonban, ha a betegség már huzamosabb ideig tart s a görcsök mindig hevesebben s gyakrabban ismétlődnek, az önkívületi állapot is huzamosabb ideig tart. Ha a betegség igen súlyos, az önkívületi állapotban bekövetkezik a halál; de az is megesik, hogy a betegség vissza-

fejlődik, azaz visszatér az öntudat, eleintén csak rövid időre, később állandóan s a beteg megszabadul agybántalmaitól, ha csak újlag visszaesés nem áll be.

E mellett természetesen folyton tarthat az ólommérgezés hatása az egész testen; a beteg kinézése naponként rosszabb lesz, bőre sárgás színűre változik, tökéletesen lesaványodik s végre teljes elerőtlenedéssel az úgynevezett ólomaszkór következhet be.

Látható, hogy az általános prognózis: a beteg meggyógyulására való kilátás, az alattomos, a chronikus ólommérgezésnél is lehet igen rossz. Legfontosabb e tekintetben a beteg életkora, életmódja

s az, vajjon jól táplált-e teste. Mert valamint bizonyos az, hogy a mérgezés esete annál súlyosabb következményű, minél gyorsabban bekövetkeznek a mérgezés megtörténte után a betegség komolyabb tünetei: ép ily bizonyos az is, hogy oly fiatal munkások, kik gyöngé testalkatúak s nélkülözéssel kénytelenek küzdeni, a mérgezés behatásának inkább ki vannak téve és súlyosabban betegszenek meg. Ha még hozzáadjuk azt is, hogy a megbetegedés gyakran ismétlődik s pedig ha ismétlődik, súlyosabb alakban lép föl, megérthetjük, hogy a megbetegedettek nagyobb száma lassan, hanem bizonyosan az ólomaszkórba esik.

Szerencsére nem minden ember egyformán fogékony a betegségre s mondjuk ki nyíltan, — nem mindenki vigyázatlan.

A betegség súlyossági fokának helyes megítélésére azt kell figyelmesen megvizsgálni: vajjon kólika, csukló- vagy izomfájdalmak, bénulás vagy épen agybántalom fokán áll-e a betegség? Előbbiek sikeresb kimenetelre, utóbbiak komolyabb lefolyásra engednek következtetni.

A mi már azt a véleményt illeti, mi módon okozza a testbe jutott ólom a betegség különböző fokait? ez sok betegen tett lelkiismeretes megfigyelésen, állatokon sokszorosan tett kísérleteken és szellemes, tudományos búvárlatokon alapszik. Mégis csak *vélemény* ez, melynek előbb sok hívője volt, újabban azonban a hívők serege megfogyott, habár a vélemény alaposnak, nagyon valószínűnek látszik.

E vélemény azon a *föltevésen* alapult, hogy a vérbe felvett mérge, tehát az ólom, legfőképp az izmokra hat és pedig úgy, hogy ezek az ólommal keveredett vér befolyása folytán *összehuzódnak*. Miután pedig a bél falain számos izomrost van s ezenkívül minden ütérben, még a legfinomabban is, vékony izomrostok vannak: a betegség különböző fokai könnyen kimagyarázhatók. A kólika bekövetkezik közvetlenül a bél izomrostjaira való hatástól vagy a bél falainak véredényeire gyakorolt s ezek által ugyancsak a bél izomrostjaira közvetített hatástól; az agybántalmak bekövetkeznek az agyvelő véredényei izomzatának összehuzorodásától, ezek összeszorulásától s az ebből támadt agybeli vérszegénységtől; az izomfájdalmak az izmok véredényeinek összehuzódásától, valamint maguknak az izmoknak hatásától a hús vagy izom rostjaira.

Újabb időben e *föltevések* sok bizonyíték ellentmond, a nélkül mégis, hogy határozott magyarázatát adni tudnák a dolognak, mert az újabb magyarázat sem más, csak vélemény, mely a betegség összes

fokozatait az idegrendszerből s ennek az ólomtól megbetegedéséből származtatja. Hisz igaz, mindenütt vannak az emberben idegek, az altest bélfalain, az izmokban, a csuklókban, az agyvelő pedig köztudomásulag központja az idegeknek, úgyszólván az egész test ideg-vezetője; azt azonban, hogy mi módon hat az ólom a központi organumra — az agyvelőre — vagy egyes, a távirdasodronyhoz hasonlóan szétfutó idegekre, ellentmondást nem tűrő bizonyossággal napjainkig senki sem tudta kimagyarázni.

Egyedül az tűnik fel bizonyosnak, hogy az ólom a cikkünk elején említett három uton: a lélegző s emésztő szervek és a külbőrön át testünkbe jutása után érezteti mérgező hatását.

Az ólommérgezés gyógyítási módjára áttérve, két irányban kell a kezelő orvosnak figyelmét leginkább kiterjeszteni.

Első kötelessége a beteg testéből a felvett mérget a vesén keresztül kiválasztani oly szerek beadása által, melyek erre alkalmasak s az anyagcsere élnkítése által, melyre legalkalmasabbak a meleg és kénes fürdők, a beteg testéből a mérget kihajtani. E mellett azonban a betegség különböző fokait jelző különböző tünetek útmutatása szerint kell a beteget gyógyítani: dugulást, hasfájásokat hashajtókkal és opiumkészítményekkel; a csukló- és izomfájdalmakat enyhítő szerek helyi alkalmazásával; bénulásokat villanyozással; agybántalmakat pedig oly szerek adagolásával, melyek — miként például a brómium vagy hasonló szerek — az idegrendszerre hatnak üdvösen.

A második, úgyszólván fontosabb kötelessége az orvosnak, a mérgezés következményeit megakadályozni vagy legalább megnehezíteni s ezek az óvszerek általában a mérgezés ellen azon óvszerek, melyeket a közegészségtan tanít:

A dolgozó helyiségek bőségesen szellőztetendők; a legveszélyesebb munkák lehetőleg a szabadban végzendők; a munkásoknak soha sem szabad a munkahelyiségekben étkezésüket végezni vagy ott inni s mielőtt a helyiségekből távoznának, kezüket s arcukat gondosan meg kell mosni s munkavégezés közben oly felső ruhákat viselni, melyeket a munkahelyiségből távoztukkor levethetnek. Ezenfelül módot kell a munkásoknak nyújtani, hogy gyakrabban meleg fürdőt vehessenek s a mi legkívánatosabb, a munkás ne mindig egy és ugyanazt a munkát végezze, hanem hivatásának egy vagy más ágában fölváltva foglalkozzék.

A megbetegedett minden esetre hagyja abba a munkát s egy ideig ne menjen a munkahelyiségekbe.

Bármily kívánatos volna is *ellenmérég* használata, sajnos, de ilyen nem létezik; ellenben bizonyos az, hogy maga a mérgezés oly gyárakban és üzleti helyiségekben, a hol a tisztaságra lelkiismeretesen ügyelnek s a betegség első felléptekor abba hagyatják a munkát a megbetegedettel s más munkaágban alkalmazzák, a súlyos ólommérgezési eset igen ritka.

A nyomdászat története.

Vitu Agost után francziából.

VI.

Gutenberg.

Mindenek előtt lássuk e nagy ember hiteles források alapján bebizonyított igazi nevét.

Henne (János) *Gensfleisch*-nak hívták, melyhez ő még a *Sulgeloch* és *Gutenberg* előneveket is fűzte, leszámaztatván ezeket két falubirtokról vagy nemesi portáról. E kétféle nevet sajátkezüleg irt két levele alapján láthatjuk indokolva. Az egyiket 1424 márczius 24-én Strassburgban irta és aláírásul *Henne Gensfleisch* genannt *Sulgeloch*-ot irt, míg a másik tanúságlevelét 1459 július 20-án Mainzban következőleg irta alá: *Henne Gensfleisch von Sulgeloch*, genannt *Gutenberg*, ez utóbbi tanúságlevelen elhalt atyja: *Henne Gensfleisch*, még élt testvére *Friele Gensfleisch*, nagybátyjai *Johann*, *Friele* és *Pedermann Gensfleisch* néven szerepelnek. Tehát az igazi vezetéknev *Gensfleisch*, a mai németességgel *Gansfleisch*; a *Sulgeloch* vagy *Sorgenloch* és a *Gutenberg* pedig a nyomdászat megváltójának csak a birtokról fölvett előnevei. Az utókor csak az utóbbit ismeri.

Mi ennek következtében a nagymestert, a legáltalánosabb szokást követve, nehogy olvasóink félreértsenek, *Gutenberg*-nek fogjuk nevezni.

Gutenberg 1390 és 1400 között Mainzban* született. Itt volt az ő családfája és itt is laktak mindannyian. Két fi- és egy nővére volt. Ezek *Friele* (Frigyes), *Konrad* (ki legelőbb halt meg) és *Hebele* vagy *Berta testvér*, apáca a mainzi Szent-Klára kolostorban (Konrad után szintén korán elhalt). A nemes családnak meglehetősen birtoka volt.

* Wrtatko Jaroslav nevű regényíró 1840-ben egy regényes hypothesisist adott ki, melynek költött adatai szerint Gutenberg Csehországban Kutenberg bányavárosban született volna. E könyvet Winarický Károly tiszteletreméltó kowani lelkész komoly figyelemre méltatta és tudományos szempontból foglalkozott vele. E tisztelendő úr által irt és Jean de Carro chevalier által (Brüssel 1847) francziára fordított, különben igen tudományos könyvből megtudjuk, hogy a tisztelendő úr tévúton van. Nincs szándékunk száraz polémiába ele-

Gutenberg a reá esett birtokrész jövedelméből Mainzban, Seillhovenben, Lorzwillerben, Bodenheimban és Muminheimban fölváltva lakott, míg végül, még ma is bizonytalan okból, 1424 előtt Strassburgban telepedett le. E város azonnal polgárai közé iktatta, mely osztályhoz ő leereszkedni iparkodott. 1434-ben elfogatta Mainz város Niklas nevű irnokát, ki életérékére vonatkozó szükségleteket tartott vissza; azonban Strassburg polgármestere és városi tanácsnoka közbenjárására, kik Niklas ügyében Gutenberggel érintkeztek, ismét szabadon bocsátatták.

A physikára és különösen a vegyészetre szánta magát, mint akkoriban «titkos tudományok»-ra. E pályán tagadhatatlanul érdekes eredményre jutott, de vagyonát is elpocsékolta. Néhány strassburgi polgárral egyesülve, 1431-ben társaságot alakított; céljuk volt *több csodálatosnak tartott titok kiaknázása*, melyekbe természetesen a nyomdászat nem volt beleértve, ha ezt mindjárt néhány jelenkori történetíró egész meggondolatlanul állítja is. A drágaköcsiszolással, tükörbevonással, továbbá kisebb tárgyaknak különféle érzékből való készítésével foglalkoztak, mely utóbbiakat bucsujáró helyeken nagyon kerestek s Aachenben különös kelendőségük volt.

E kétséges és rajongásig szenvedélylyel készített munkák Gutenberg segédforrásait csakhamar kimerítették; a bölcsesség köve több aranyba került, mint a mennyit jövedelmezni képes volt.

Házassági története is érdekes.

1437-ben valami «*Anna a Vaskapuhoz*» (a városnegyedről elnevezve) a strassburgi egyházi bíróság elé idéztette és bizonyosra vehető, hogy ez a nő később nejevé lett, mert nemsokára Strassburg város adófizetői közt mint Gutenberg Anna szerepel. Semmi nyomot nem találtak arról, vajjon hogy éltek együtt.

Hogy első társüzlete nem a nyomdászatnak szolgált, legjobban bizonyíthatják a nyilatkozatok, melyek egy pör alkalmából kerültek forgalomba.

Gutenberget Szt-Arbogast kolostornál, Strassburg kapuja tőszomszédságában, volt üzletében, egy szép napon Dritzehn András és Heilmann András részgyedni; ez köteleességünk tenné, hogy Winarický lelkész minden argumentumát behatóbb bírálat alá vegyük és részletekre bontsuk. Csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy mindaz, mit Gutenberg származásáról, egyéniségéről és koráról irt, — hisz körülbelül 15 évvel tette fiatalabbá, születését 1412-re helyezvén, — nem egyez meg a hiteles okmányokkal, melyek fölött ő hallgatag napirendre tér, és pedig oly föltűnően, hogy nem vagyunk hajlandók róla föltenni, hogy ezekről tudomással ne bírt volna.

vényesek látogatták meg s észrevették, és ennek hamarosan kifejezést is adtak, hogy Gutenberg más, még ismeretlen és mindenestre érdekesnek ígérkező művészeteken töri eszét, melyeket azonban velök tudatni vonakodott. Fölkérték s erőszakolták, hogy közölje velök ezeket is. Gutenberg kiösmerte magát és ennek alapján öt évi szerződésre léptek egy újonnan alapítandó társüzletre. Kétségtelen, hogy ez új titkos művészet a nyomdászat lehetett, mely akkor már az előhaladás meglehetősen fokán állott és a fejlesztési vívmányokra volt utalva.

Gutenberg következő két világosan kifejezett föltétel alatt lépett az új társüzletbe: 1. A társak 250 frt részvénynyel lépnek az üzletbe és pedig 100 frtot azonnal lefizetnek, a többi 150 frtot bizonyos részletekben törlesztik; 2. ha a szövetségesekből valamelyik időközben elhalna, az üzlet az életben lévő üzlettársak tulajdona marad és minden «edény és készített munka» is ezeké marad; az elhalt üzlettárs örökösei csak a szerződés-határidő lejártakor tarthatnak igényt 100 frtnyi kárpótlásra.

Gutenberg ez utóbbi előrelátó föltétele nem volt hiábavaló, mert 1439-ben Dritzehn András meghalt, adós maradván Gutenbergnek 85 frtjával. Az elhaltnak öcscsei: Dritzehn György és Miklós a szerződéssel ellentétben követelték, hogy bátyjuk helyére mindketten társtagokul fölvétessenek, ezt azonban Gutenberg megtagadván, Strassburg főtanácsánál bepörölték. A főtanács tanukihallgatások alapján 1439 december 12-én hozta meg a határozatot és pedig Gutenbergre kedvezően, mert csak a szerződésszerű száz frtot ítélte oda a Dritzehn-testvéreknek oly értelemben, hogy abból a Gutenberg 85 frtnyi követelése levonandó. Kaptak tehát 15 frtot és az üzlethez többé semmi közük sem volt.

A tanukihallgatásokon tett nyilatkozatokból biztosan meg lehet állapítani, hogy ama titokzatos találmány, melynek bölcsője a Szt-Arbogast-kolostor volt, a ma fényes niveaura emelt és nagyhatalommá lett nyomdászat.

A hat férfi- és nő-tanu, az elsők, kik a kezdetleges első nyomdászerevényeket látták, vallomásaik naivitásával igen érdekesek.

Mi csak az üzletről adott fölvilágosítások lényegesebb pontjaira szorítkozunk:

1. Gutenbergnek 1439 körül egy sajtója volt, melyet ő saját tervei szerint egy Sahspach Konrad nevű esztergályossal készítettett.

2. A sajtó fából készült, mert a XV. században a vasesztergályosság még nem létezett.

3. A sajtó két csavarra járt.

4. Dritzehn András halálakor a sajtóban 4 oldal, azaz egy teljes folio ív volt, miként az első könyveket nyomtatták.

5. A sajtó tehát meglehetősen terjedelmű volt.

6. A négy oldal szétszedhető betűkkel volt szedve; Gutenberg, nehogy a Dritzehn-testvérek a titokból valamit megtudjanak, megbízottat alkalmazott, ki a sajtót és szedést darabokra szedje, úgy hogy azok rendeltetése felől senkinek se legyen fogalma s ne tudja, mi volt mindaz előzőleg.

Hogy e betűk fából vagy ólomból voltak-e? E kérdés különböző fogalmakra adott alkalmat s nem fog ártani némi megvilágítása.

Gutenberg első sorban a fametszést tette figyelme tárgyává s legelőször is arra gondolt, hogy egy tökéletesen ép falemezre a betűket elkülönözve rajzolja és metszi ki. A kényelmetlen munka, mit e fabetűk okoztak, melyek az eszközölt nyomás, továbbá nedvesség, meleg és a légváltozás befolyása alatt eredeti alakjukat mindinkább elvesztették, megértelték benne az eszmét, hogy a bük- és puszpáng-fából készült betűket ércbetűkkel pótolja.

Az 1439-iki pör alkalmával kihallgatott tanuk egyike, Dünne János nevű aranyműves és érczereskedő, azt a vallomást tette, hogy Gensfleisch Jánosnál, úgynevezett Gutenbergnél, Mainzban 1436-ban csupán a nyomtatáshoz szükséges kellékekért közel száz forintot keresett; munkájához jókora mennyiségű ólomra volt szüksége.

Nem szenved tehát kétséget, hogy Gutenberg találmányába az ércbetűk használatát is bele kell foglalni. Csak az most a kérdés, hogy ez ércbetűket metszettek- vagy pedig anyaminta útján öntötték-e?

Előbbi fejezeteinkben leírtuk már, mily mesterfogásokkal készítették a «kártyások» és xylographusok az első nyomtatványokat: ecset segítségével cseppfolyós tintával mázolták be a nyomandó fametszetek domborművi részeit, aztán dörzsölővel vagy lőszőrrel erősen megtömött bőrlabdával a papírt jól rányomták e festékezett metszvényre. A «kártyások» által használt tinta a nyomtatásra később is alkalmas lett volna, ha a szétszedhető betűket tovább is fából készítették volna, de miután e tinta később a nyomásnál összefutott, ez arra enged következtetni, hogy a tintát a fabetű likaicsai magába szíva, a felületről egyenletesen eloszlatta, míg az összefutott tinta ércbetűre jutván, ez szilárdságánál fogva nem szívta magába. És csakugyan látjuk is, hogy az ezután készült könyvek vastagabb, feketébb tintával nyomattak, tehát olyannal, minő az ércbetűkre jobban rátapadt.

Gutenberg a festékét olaj és korom összekeveréséből nyerte; utóbb az olajat kenczévé főzték és ezt a korommal igen finomra törték össze; legjobban a dió- és lenolaj, hogy jó festéket készíthessenek; a többiek piszkolják a nyomást és hamar megsárgulnak.

Gutenberg tehát az 1436 és 1439 közti időközben következő mesterműveket fogantatosította: 1. Szét-szedhető betűket fából és ércből. 2. A betűknek a könyvek oldalai képzésére való összeszedését. 3. A vastag tinta azaz festék használatba vételét, hogy a nyomás tisztább és egyenletesebb legyen. 4. A sajtót, melylyel lehetőségessé tette, hogy gyors úton egyenletes, sík nyomás éressék el és az eddig *anopistographikus*, azaz hátnyomás nélküli nyomtatványok helyébe a valódi könyvnyomás, a hátlapra való nyomás lépjen, hogy a papír mindkét lapjára csakhamar nyomtatni lehessen.

Strassburg kapuja előtt Szt-Arbogast volt tehát a nyomdászati bölcsője. Az a kis ház, melyben Gutenberg nagy szelleme és ügyes keze működött. Joggal emelt Gutenbergnek ez ősi város, melyben Drusus, Clovis és Dagobert is otthon voltak, 1841-ben d'Angers Dávid vésője alól kikertült emlékszobrot.

(Folytatása következik.)

Kalmár L. Lajos.

Könyvnyomdászati mesterszók.

I. A BETŰSZEDÉS MESTERSZÓI.

Real = Real = *Double-Canon*. Placatbetű neve, mely 30 ciceró, vagyis 120 typographiai pont magassága.

Renaissance = Reneszánsz = *Style de la renaissance*. Minden mediával jellegű betű körzete neve.

Regal. Lásd Kastenregal.

Reglette. Lásd Durchschuss.

Respectblatt = Fehér lap = *Feuille blanche*. Valamely körlevélnek vagy meghívónak tiszta, nyomatlan második lapja.

Revision = Utolsó javítás = *Revision, Tierce*. Közvetlen a nyomtatás előtt való utánnézése a szedés-alaknak, ha nem-e dlött el vagy tolodott félre egyik vagy másik betű.

Revisor = Revizor = *Revisor*. Ki a fentebbi utolsó javítást eszközli.

Riess = Rizma = *Rame*. A legújabb számítás szerint ezer ív papírból áll.

Roman = Roman = *Caractères romains*. Az antiqua francia elnevezése.

Roman type = Angol antiqua = *Roman anglaise*. Az antiqua angol elnevezése.

Römische Zahlen = Római számok = *Chiffres romains*.

Rondschrift = Rondbetű = *Ronde, Italique, lettres italiques*. A XII. századból a francia vagyis úgynevezett félgót jellegű betűkből származott.

Rubrik = Rovat = *Rubrique*. Táblázatoknál a vonalak által függélyesen hagyott, beírásra szánt üres hézagok.

Sabon = Sabon = *Sabon*. Az 5–8 ciceróig terjedő betű-faj neve. Sabon Jakab frankfurti nyomdászáról elnevezve, ki azt először alkalmazta.

Satz = Szedés = *Composition*. Símá, táblázatos vagy accidenz-szedés. Gyűjtőszó.

Satz (glatter) = Símá szedés = *Composition simple*. Az ujság- vagy oly könyvszedés, melyben semminemű betűfaj által sincsenek egyes szavak kitüntetve.

Satz (gemischter) = Kevert szedés = *Composition mêlée*. Dült, félkörvív vagy más betűfajokkal, jegyekkel kevert szedés.

Sauer = Savanyu = *Salé*. A szedő által már számlára tett és kifizetett szedés, mely még tényleg el nem végeztetett; azaz előleg valamely munkára.

Schiff = Hajó = *Galée*. A minden alakú szedőhajók gyűjtőszava.

Schiffszauge = Hajónyelv = *Coulisse de Galée*. A hajó kereteibe illő önméretű, mely fogantyújánál fogva kihúzható a rajta álló és zsinórral kötött szedéssel.

Schliess. = Lásd Drittel.

Schlussvignette = Zárdisz = *Filet anglaise*. Valamely fejezet vagy versszak végén levő, befejezést jelentő díszítmény.

Schmutztitel = Szennycím, címör = *Avant-titre, Faux-titre*. A főcímet megelőző kis cím, mely az előbbi a könyvkötő által a kötésnél származható szennytől megóvni van hivatva.

Schnitt (der Schrift) = *Gravure d'une lettre*. = A betű képe, metszete.

Schnitzer = Faragó kés = *Couteau à filets*. Az ólomlineák szétvágására és a körzetlineákon való sarkok metszésére használatik.

Schöndruck = Első vagy külső nyomás = *Prime*. Az ív egy nyomás alá eső valamennyi oldala; ellenkezője a második vagy belső nyomás alá eső (Wiederdruck) alakzatnak. Schön- und Wiederdruck = az ív mindkét oldalán nyomva.

Schreibschrift = Írásbetű = *Anglaise, Américaine*. A calligraphiai írott betűk ólomból való utánzata.

Schrift = Betű = *Lettres, Types*. A nyomtatáshoz való betűk.

Schriftgattung = Betűfaj = *Caractères, Font*. Például antik vagy grotesk stb. jellegű.

Schriftkasten. Lásd Kasten.

Schriftkegel. Lásd Kegel.

Schriftsetzer = Betűszedő = *Compositeur*.

Sechsendreissiger = Harminczhatodré = *In-trente-seize*.

Sedez = Tizenhatodré = *In-seize*.

Setzerin = Szedőnő = *Compositrice*.

Setzlinie = Szedő-lemecze = *Filet à composer*. Ama rézből vagy ólomból a sor szélességéhez mért, két csücskével ellátott szedőlinea, melyre a szedő az egyes betűket rakva, sorokat csinál. A sor kizárása után csücskéinél kiemeltetik s annak háta mögöl elébe helyeztetik új sor kezdésére.

Signatur = Ívszám = *Signature*. Könyveknél vagy több oldalokból álló nyomtatványoknál az ívek hányadik száma.

Signatur (am Buchstabe) = Betűárok = *Cran*. A betűtörzs alján levő félkör- vagy ékalaku bemetszés, mely a szedőnek arra szolgál, hogy ne kelljen minden egyes betűt megéneznie, vajjon nem áll-e lábbal fölfelé.

Spalte = Hasáb = *Colonne*. Hírlapoknál, szótáraknál vagy egyéb könyveknél a függélyes vonallal szétválasztott símá szedés.

Spaltenlinie = Hasábvonal = *Colombelle*. A símá szedést függélyesen szétválasztó vonal.

Spaltenschiff = Hasábhajó = *Galée des colonnes*. A szedéshez való hosszú, keskeny, fából vagy ónból készült hajók.

Spatien = Zárka = *Espaces*. A sorok kizárásához való vékony ólomszilánkok, melyek a szavak között egyenletesen beosztva, abból teli sort képeznek.

Speck = Előnyös, zsiros munka = *Avantage*. A nyomdászoknál a könnyebb és szaporább munka, mint például versek, sok kimenetsorral ellátott szedés. Ellenkezője a német «Dreck» kifejezésnek.

Sperrung = Beosztás = *Chas'er*. A könyvczímnél vagy egyéb czímsoroknál a sorok közötti ür egyenletes fölosztása.

Spieß = Spisz = *Espaces haut*. Ha némely sor gyöngén van kizárva, úgy a nyomásnál a henger az egyes szók közötti kizárást fölemeli, mely ezáltal befestetvén, a föltolult kizárás a szavak közét képező tiszta helyre oly fekete föltol nyom, mintha csak egy megfordított betű került volna oda. Eddig is csak a «Spieß» elnevezést használjuk.

Spitzkolumne = Végoldal = *Page finale*. Valamely könyvben a fejezet tiz vagy husz sorból álló vége, vagy akár egész oldal, mely után új fejezet következik.

Spitzlinie = Zárvonál = *Filet, entrefilet*. A hírlapoknál az egyes cikkeket elválasztó vonalak, valamint a könyvek fejezeteinek végoldalát lezáró vonalka.

Stege = Ürpót = *Blanche; garniture*. Ama nagyobb ólom ürtöltelékek, melyek táblázatokhoz és általában a quadratnál nagyobb ürt betöltő nyomtatványokhoz szükségesek. Az «ürpót» szó nem fejezi ki egészen az értelmet.

Steinschrift = Köirat (Ballaginál) = *Bloc*. Az egyiptienből származó betűfaj, melynek vékony vonásai nincsenek.

Süss = Édes = *Gages arrières (avoir bon)*. A savanyú ellenkezője, t. i. elkészített, de még el nem számolt szedés.

Sternchen = Csillag = *Astérique*. Ólomból öntve typographiai használatra.

Sylbe = Szótag = *Syllabe*.

System = Rendszer = *Système*. A nyomdászatban a Cicerón alapuló typométriái rendszer.

Tabelle = Táblázat = *Table; Tableau*. Mindazon szedések, melyek hossz- és harántmetszetű vonalakkal vannak ellátva.

Tabellenfeld = Táblázat-rovat = *Rubrique de table*. Lásd Rubrik.

Tabellenfuss = Táblázat-láb = *Pied d'une table*.

Tabellenkopf = Táblázat-fej = *Tête d'une table*.

Tabellensatz = Táblázat-szedés = *Composition des tables*.

Tenakel = Kézirattartó = *Visorium*. Alsó végén szeggel ellátott lézczecske, mely a szekrény jobb vagy bal szélébe szúrva, a csipettyével (Divisorium) a kéziratot tartja.

Tertia = Tertia = *Gros texte*. Betűfaj neve, melynek betütörzse két összetett petit vastagságának felel meg.

Text = Text = *Gros Romain*. Betűfaj neve. Törzse két garmond vastagsága.

Text = Szöveg = *Texte*. A nyomdászatnál vannak oly munkák, melyek címét vagy netáni táblázatait egyik, szövegét másik szedő végzi.

Titel. Lásd Haupttitel.

Titelzeile = Czím sor = *Ligne capitale*. Ugy a könyv címei egyes sorai, valamint a könyvekben és hírlapokban való egyes cikkelyek vagy cikkek címe.

Umbrechen = Tördelni = *Mettre en pages*. A könyv vagy hírlapszedést oldalakká összeállítani.

Umbrecher = Tördelő, fűszedő = *Metteur-en-pages*. A könyv vagy hírlapszedést oldalakká összeállító szedő.

Umheben = Átemelni = *Reporter à l'autre galée*. Midőn egy cikket többen szedvén, a 2-ik vagy 3-ik drb kéziratot szedő szedése nem fér a hasábhajóra, a miért is a hasábhajón levő cikk vége egy másik hajóra átemeltetik.

Umschlag = Boríték = *Couverture*. A fűzött könyveken a borítéczím.

Unterschlag. Lásd Anschlagzeile.

Vacat = Vak oldal = *Page blanc*. A könyvekben előforduló fehér lapok, ha a szöveg nem futja ki az ív valamennyi oldalát.

Versalien = Kezdőbetűk = *Lettres capitales*. A mondat után a nagy betűvel való kezdés.

Verschieszen = Ellőni, elrakni = *Déranger*. Ha a szedő az ívet rosszul lövi vagy rakja ki, úgy hogy például az ötödik oldal a negyedik és a negyedik az ötödik helyére esik.

Vertatur = Vertatur = *Lettre tournée*. Lábbal fölfelé álló betű (S), mely rövidítéskép gyökjelgyhez (√) hasonló jeggyel jelöltetik meg a papír szélén, annyit jelentve (verte, vertatur), hogy az megfordítottassék.

Vorschlag = Felső védsor = *Dessus le page*. Magyarázataát lásd Anschlagzeile alatt.

Vortheilschiff = Haszon-hajó = *Galée d'avantage*. Hajó, melyen ismét használható sorok vagy szedések tartatnak. Például a hírlapoknál az állandó rovatok czím sorai.

Vorwort = Előszó = *Préface; Avant-Propos*. A könyv elején a szerző bevezető sorai.

Wellenlinie. Lásd Linie.

Werk = Könyv = *Livre*.

Werksatz = Könyvszedés = *Composition de livre*.

Werksetzer = Könyvszedő = *Compositeur de livre*. Szedő, ki túlnyomólag könyveket szokott szedni.

Wiederdruck = Második vagy belső nyomás = *Retiration*. Lásd Schöndruck.

Widmung. Lásd Dedication.

Winkeldruckerei. Lásd Feuerzeug.

Winkelhacken = Szedővas, sorzó = *Composteur*. Azon eszköz, melybe a szedő a betűket rakva, sorokká alakítja.

Wurzelzeichen = Gyökjel = *Signe radicale*. Ólomból öntött számtani jegy.

Zeile = Sor = *Ligne*. Cím- vagy közönséges szedett sor.

Zeug = Olomhulladék = *Masse pour la fonte*. Az ólomvonalak vagy betűk faragásából, gyalulásából összegyűjtött hulladék, vagy a már használhatlanná vált, elkopott betűk, melyekből felolvasztás után új betűket öntenek.

Zierschrift = Díszbetű = *Type auxiliaire*. Gyűjtőszava a mindenféle árnyékos, virággal áttört és többé-kevésbé különféle díszítésekkel ellátott betűknek.

Ziffer = Szám. = *Chiffre*. Ólomból öntött arab számok.

Zinkographie = Horganyedzés = *Zincographie*. Képek, csiszolt horganylemezekbe maratva a nyomdászat részére.

Zweiunddreissiger = Harminczkettedrét = *In-trente-deux*.

Zwiebelfische = Betűkeverék = *Coquilles*. Osszedobott szedés, mely hogy talán jobban szét ne hulljon és egészben maradjon részei jobban összetapadjanak, vízzel nedvesítetik meg. Mivel a hosszúkás betűk így vízben uszván, a szedő ügyetlenségét gúnyolva, idegen nyelven satirából halacskáknak neveztetnek. Szintúgy a szekrény egyik vagy másik rekeszébe tévedésből vagy hanyagságból bele dobott oda nem illő betűt is ez elnevezés illeti. — Eddig magyarul is csak «Fisch»-nek neveztetett.

Mellékleteink kiállítása.

Mult számunkban a chromoxilographiát mutattuk be az «Athenæum Naptára» borítékával; czuttal a chromotypia képezi egyik mellékletünk tárgyát, mely kivitelében azonos a cinkographiával. A boríték a Pallas-nyomda kiadásában megjelenő «Obsitos» naptárhoz készült, s különösen figyelmet keltő, hogy csak hat színben való nyomásával is mily szép tanúságát nyújtja a mai könyvnyomdászat technikai fejlettségének. A rajzot Zich Sándor készítette hat mintában, melyek Angerer és Göschl bécsi photocinkographiai intézetében kicsinyítettven a jelen nagyságra, horganyba maratott clichékről nyomtatott Klein, Forst és Bohn-féle johannisbergi «Liliput» hengernyomású gépen.

A rajzoló oly pompásan felelt meg feladatának, hogy Garay költeményének «Háry Jánosról» irt versszaka a legtalálóbban fejezi ki a boríték tárgyát:

•Hárman valának együtt: a potrohos bíró,
Egy obsitos vitéz és a furfangos író;
A többi asztaloknál együtt és szerteszét
Vidám parasztleányok iták a hegy levét.

A formák a következő sorrendben nyomattak: 1. forma sárga, 2. forma rózsza, 3. forma vörös, 4. forma kék, 5. forma (rajzforma) barna, 6. forma szürke. Az első és negyedik formából keletkezett mint hetedik a zöld szín. A nyomást és a festékek keverését Fuchs Zsigmond, a Pallas-nyomda főgépkestere végezte nagy szakértelemmel, s valamint a lap egy-egy mellékletei nyomásánál, úgy ennél is, a formák és színek pontos egybevágásával kiváló tanúságát adta helyes műérzékének. A festékek lágyabb színezéséhez fehér festék nem alkalmaztatott, hanem azok világosabb vagy sötétebb árnyalata kizárólag kenecze keverésével eszközöltetett, nehogy a fehér festék keverése által az eredeti színek tüze befolyásoltassék. Hogy pedig a nyomás a könyvmatéhoz hasonló fényezés által élénkévé tétessék és a színek az olajfestésű chromolithographia mögött ne álljanak, a festék közé brillant-kenecze kevertetett, mely által az olajfestést utánozni óhajtott fényezés el is éretett. A boríték 7000 példányban nyomtatott minden punctura nélkül és leszámítva az első évben kiadott clichéirozói költségeket, a nyomtatás felényibe sem került a könyvmatéhoz képest.

E füzet második melléklete a lapunk elején cikkben is méltatott Poppelbaum-féle «Német körzet»-ből (Deutsche Einfassung) összeállított díszes «Tudósítás». A 3 és 4 ciceros körzetdarabokból alakított ráma kék színnel nyomtatott, mert a körzet rajza egyáltalán csak könnyed színek alkalmazásával nyújt hatást és sötétebb, nehezebb színben nyomva ornamentikájának könnyed, kecses volta elenyészne. A ráma külső és belső szegélydíszítései ugyancsak a Poppelbaum betűöntő cég által legközelebb közrebocsátandó *segéd-díszítő-nyelvből* vétetett és a rámanak könnyebb kidomborodhatóságért aranyban nyomattak, pirosan nyomott, rovátkolt lineabéleléssel, míg a határoló nyolczadpetit lineák barna színben teljes egészébe idomítják a mintát. A szöveg szintén a nevezett cég által szállított *Mediaeval Circulair* betűkből szedetett, s eredeti, szép hajlású betűi a legegységesebb accidenziák kiállításához alkalmas. A szöveg alyomata zöldes-szürke festékekkel nyomva, a kerítés belső világosságának harmonikus egészébe tétele miatt szükségesnek mutatkozott. A formák a betűöntő cég által teljesen összeállítva bocsátattak lapunk rendelkezésére s a nyomás a Pallas-nyomda által végeztetett.

HASZNOS TUDNIVALÓK.

Wörner J. és Társa gépgyára a m. kir. államnyomdában állította föl első kétszínnyomó gépét, melyet ugyanoda egy második fog legközelebb követni. Örvendetes jelenség, hogy egyetlen hazai nyomdai gépgyárunk annyira megnyerte már a bizalmat, hogy ilyenemű gépek felállíthatására nyomdánk e legtekintélyesebbjét sikerült megnyernie.

A frankenthal gyorssajtó-gyár Albert & Cie a müncheni munka- és erőgépkiallításon csinosan gyártott hengernyomású accidenzsajtójáért a legmagasabb díjjal, bronz éremmel lett kitüntetve, míg a brüsseli kiállításon gyorsajtóinak kiváló munkaképessége és előnyös gyártásért ezüst éremmel jutalmaztatott. A gyár gyönyörű kivitelű, több színben nyomott accidenz-munkát küldött szerkesztőségünknek, mely II. számú téglennyomású sajtóján nyomtatott Schmidt Károlynál Kaiserslauternben, és melynek kitünő nyomdai kiállítása legjobbját véleményünk nyilvánítását érdemli téglennyomású sajtójának munkaképességéről.

A tüdővész ellen már igen sok gyógymódot találtak fel, de mindezek daczára a betegség akadálytalanul pusztítja az emberiséget. Sajnos, de ez a rossz vendég nálunk nyomdászoknál is meglehetősen befészkelődött, miért is annak egy legújabb gyógyítási módját említésre méltónak tartjuk. Dr Weigert Lajos és dr Walter Lajos svájci orvosok a legmagasabb fokig hevített száraz levegő belelegzését ajánlják, melytől a Koch által fölfedezett tuberkulosis-bacillusok elöletnek. Dr Weigert e célra oly készüléket csináltatott, melylyel a levegő 200 fokig hevíthető, míg a bacillusok már a 41-ik foknál elpusztulnak. A ki hisz, az üdvözül.

A gépszijak csuszamlása igen könnyen megakadályozható, ha azok belseje időnként jó erős nyomdafestékekkel bekenetnek. A szijak ezáltal lágyak és hajlékonyak maradnak, míg a gyantaporral való behintés idővel kárára lesz a szijaknak.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Díszes bekötési táblákat óhajtanak többen a «Magyar Nyomdászat» I. kötetéhez. Fölvivjuk tehát mindazon olvasóinkat, kik bekötési táblát óhajtanak az összegyűjtött füzetekhez, hogy e szándékukat a kiadóhivatallal mielőbb tudatni sziveskedjenek, mert a táblák csak úgy lesznek olcsón beszerezhetők, ha legalább is 100 megrendelő jelentkezik.

Fölolvasások. A «Budapesti Könyvnyomdászok Társasága» október 28-án kezdte meg a hetedik évad fölolvasásait. «Az írásjegyek alkalmazásáról» olvasott föl Meliszter Ernő; «A bécsi jubileumi iparkiallításon tapasztaltakról» értekeztek Gelberger Mihály és Láng J. L.; végül a lapunk egyik számában ismertetett Hüttl Tivadar-féle árjegyzéket, mely a Posner-nyomdából került ki, bírálta meg Szvoboda István. — Ugyancsak október 28-án a «Gépmesterek és Nyomók Köre» is tartott fölolvasó ülést, mely alkalommal a Kör elnöke, Krause József értekezett «A gépek építéséről» (monitörzéséről). — Az országos egyeslet fővárosi önképző-osztályának *Pulszky Ferenc* tudósunk november 18-án este 7 órakor fog fölolvasást tartani «A gazdag emberekről».

Csendélet. E címen *Ujlaki Antal* szaktársunknak a mult hóban megjelent és az összes fővárosi és vidéki lapok által egyhangúlag megdicsért könyvéről mi is megemlékezünk

A mint a könyvet felnyitjuk, mindjárt meglep az előszó, mely az író lelkének kedélyvilágát tükrözi vissza s szinte biztat a tovább olvasáshoz s a könyvben lévő nyolcz elbeszélés is mind a szerző fejlődő tehetségéről tanuskodik. Látszik, hogy Ujlaki nemcsak az ölméletű, hanem a gondolatok összeállítását is érti, s ha iparkodik, még az irodalom számot tevő tagjai közé is felküzdheti magát. A könyv Schmidl Sándornál nyomtatott és kiállításáról kevés mondani valónk van. A címlepel szedése a most divatozó ferde vonalban, felül tájképpel, szépen mutat. A színek (barna és kék) is jól vannak megválasztva. A belső szedés, az elbeszélések címeci felett csinos körzetdíszszel, előnyére válik úgy a nyomdának, mint a könyv kiállításának. Ára előfizetve 1 frt, bolti ár 1 frt 20 kr. Előfizetéseket elfogad Láng J. L. (Pallas), Darvas A. (Franklin), Csató Zsigmond (Athenæum) és a «Typographia» szerkesztősége.

«*Legyen Világosság!*» cím alatt havonként kétszer megjelenő társadalmi nyomdász-közlöny indult meg október 5-én. Szerkesztője Láng J. L., kiadója Kalmár L. Lajos, kiket «Százás bizottság» czímen havonként 10 krt fizető tagok támogatnak. A lap célja minden egyes tagot tájékoztatni úgy az általánosság terén, mint az érdekeinket védő egyesület kezében előfordultakról. Az előfizetési díj félévre 80 kr, három óra 40 kr, egy szám ára 8 kr. Az előfizetési illetékek Kalmár L. Lajos urhoz (Budapest, IV., Kecskeméti-utca 6. szám), a szellemi részt illető levelek vagy küldemények Láng J. L. urhoz (IX., Soroksári-utca 26-ik szám) címezendők.

A bécsi udvari és állami nyomda részére új nyomdai helyiség fog építtetni, mely az intézet összes technikai osztályait befogadhatja. Az új épületet a Rennwegen fogják emelni s az előirányzott költségek 1.750.000 forintban lettek megállapítva.

Emléklap Hannig Antal pápai néptanító, ötven éves működésének évfordulójára. Negyedréti alakú, 12 laphól, szürke borítékba fűzve. Megbírálás végett küldetett be, de egész kiállítása minden kritikán alóli. A szöveg szedését valami tanonc végezhette, mert oly gyarló, hogy e szempontból valóban érdemes volna kiállítani. Az oldalak duplafinom lineával vannak szegélyezve, csak hogy sarkok híján a lineák egymáshoz tolvaj; de ha legalább ezek becsületesen össze volnának tolvaj? Mert nem elég, hogy a látszat szerint még a formát sem tudták becsületesen zárni, még a lineák is itt-ott rövidebbek egy egy ciceroval, úgy hogy a sarkok össze sem állanak. A nyomás pedig a jóra való kefélenyomatnál is rosszabb. A boríték valami meghatározhatatlan, kék színű látszani akaró festékekkel van nyomva, méltóan a belső nyomáshoz. A szedés körzete pedig cicero és félcicero fekete lineákból és körzetdarabokból összeállított sűrűség, rosszul zárva; a hol pedig a ciceros fekete linea kurta volt, megtoldották 3—4 drb negyedpéti fekete lineával, úgy hogy a külső fekete linea-szegély inkább valami homoktályigás rovásbotjának látszik. A másik beküldött nyomtatvány a pápai önképző jeányegylet aláírásí íve. Ez valami táblázat akar lenni, de úgy látszik, hogy itt azt sem tudják, hogy a mely rovatot duplafinom vonal választ el, annak duplafinomnak kellene végig lenni, nem pedig felében duplafinom, felében finom. Hogy pedig minden lineán 5—6 csorba is van, az szintén csak arról tanuskodik, hogy Nobel Ármán nyomdai anyaga méltó nyomtatványainak kiállításához. Kívánatos volna, hogy ilyen nyomdai termékek bírálásával ne kelljen ismét bibelődnünk.

Egy kis statisztika. Tudvalevőleg a fővárosnak, mint Magyarország irodalmi központjának, 71 könyvnyomdája van; nem lesz érdektelen, ha azt is megtudjuk, hogy Budapest nyomdái hány faktort, javítnokot, szedőt, gépmestert vagy nyomót, szedő- és nyomó-tanoncot foglalkoztatnak. Az itt következő statisztika 1888 október 1-jéről való.

	Nappali szedő	Napilap szedő	Gépm.v. nyomó	Faktor és corrector	Szedő-tanonc	Nyomó-tanonc
Magy. kir. Államny.	20	—	14	9	3	—
Egyetemi nyomda	15	—	5	3	3	2
Athenæum	87	33	7	6	51	3
Buschmann Ferencz	16	—	2	2	7	2
Franklin-társulat	95	—	8	8	37	9
Fanda József	3	—	1	—	4	1
Fritz A. és Társa	3	—	1	—	2	—
Hunyadi Mátyás	6	6	1	1	9	—
Langer Ede és Fia	1	—	—	—	1	—
Neuwald Illés	6	—	1	—	6	2
Orsz. Értesítő ny.	—	—	—	—	—	—
Pallas	62	29	7	5	31	4
Poldini Ede és Társa	4	—	1	1	4	1
Rudnyánszky A.	23	14	3	4	9	2
Schlesinger Ignác	17	29	4	1	13	1
Schmidl Sándor	3	—	1	—	2	1
Szent-István nyomda	2	—	1	1	1	—
Várnai Fülöp	7	—	1	1	8	2
Weissenberg Armin	2	—	1	—	1	—
Wodianer F. és Fiai	23	14	3	2	13	2
Bendiner A.	1	—	3	—	—	3
Birkholz és Vajda	5	—	1	—	2	1
Burián Mór	5	—	1	—	2	1
Czettel és Deutsch	20	—	4	3	15	6
Hornvánszky Viktor	30	—	4	4	16	3
Hungaria	33	21	5	6	18	2
Kálmán M. és Társa	3	—	1	—	2	3
Kertész József	1	—	1	1	4	—
Kollmann Fülöp	1	—	1	—	1	—
Légrády Testvérek	30	17	6	3	17	2
Löw Ede	1	—	—	—	1	—
Pesti könyv. r.-társ.	92	—	13	6	16	18
Pesti Lloyd-Társ.	22	25	3	5	14	1
Preszburg Frigyes	5	—	1	1	2	1
Schlenker és Kovács	8	—	2	—	5	1
Brózsá Ottó	8	—	2	1	5	1
Löbl Dávid	5	—	2	—	3	1
Márkus Samu	10	—	3	3	8	5
Dick és Münz	2	—	1	—	2	2
Neumayer Ede	15	—	2	2	5	2
Posner K. L. és Fia	15	—	5	1	8	4
Rigler József Ede	5	—	3	1	2	2
Garai Mór	2	—	3	—	3	—
Ihrlinger A. és Társ.	4	—	1	1	1	1
Kunósy Vilmos	6	—	1	1	5	3
Zeisler M.	3	—	2	—	2	2
Bartalits Imre	3	—	1	—	2	—
Jäger Armin	1	—	—	—	1	—
Rózsa Kálm. és Neje	19	—	2	1	6	1
22 amerikai nyomda	10	—	5	—	38	24
Összesen	766	188	141	84	411	123

Az olasz hírlapirodalomról a következőket olvastuk a «Papier-Zeitung»-ban. Azoknak, kik Olaszországba utaznak, feltűnő, hogy az ottani hírlapok igen ritkán vannak nyomtatva, kis terjedelműek és aránylag a mieinkhez képest alig vannak hirdetések. Az olaszok nincsenek az előfizetésekhöz szokva, hanem majd mindenki öt centesimi áron az utcán vásárolja lapját. Minden hirdetett dolog iránt az olasz bizalmatlan, és csak az előítéletök magyarázza meg, hogy a hirdetések kényelmes és hasznos volta, mely a többi kultúrákban oly előnyösnek bizonyult, oly kevésbé vétetik igénybe. Miután pedig a hírlapok anyagi eredménye nagyban függ a hirdetések jövedelmétől, és azonkívül még nincs az

előfizetéshez szokva, úgy ebben a dologban valószínűleg több a kiadók vesztésége, mint nyeresége. Egy befolyásos, a körülményekkel igen ismerős, egyén azt a véleményét nyilvánította, hogy csak a mailandi «Il Secolo», mely 100 — 150,000 példányban jelen meg, fizeti ki magát, azaz haszonnal dolgozik, és hogy a legtöbb lap alig említésre méltó haszonnal dolgozik. Az olasz lapok munkatársai vagy épen semmi, vagy nagyon is silány díjazásban részesülnek, mert ott a jómódu emberek megtiszteltetésnek veszik, ha valamivel foglalkozhatnak és megelégszenek, ha csak a «szerkesztő» címet viselhetik. A politikai sajtó fönnállítását csak az biztosítja, hogy magas állású egyének politikai befolyásuk megtartásáért ezeket subventionálják. Ilyen állapotok mellett, melyek részben Franciaországra is illenek, igen nehéz, csaknem lehetetlen, hogy a sajtó haladása kifejlődhessék. Ha a hirlap állandóan haszon nélkül működik, úgy a kiadó, igen természetesen, kénytelen a kiadásokat minél szűkebbre szabni és a papírnál, nyomásnál, a munkatársak díjazásánál a lehetőségig takarékoskodni. A hirlapirodalom csak ott éri fejlődése tetőpontját, a hol a hirdetési szokás a legnagyobb kiterjedtségnek örvend, és igen sajtóságos jelenség, hogy ez az Egyesült-Államokban, Angliában és Németországban megvan, míg a francziák és olaszok a hirlapokban való hirdetést alig veszik igénybe üzleteik gyarapodására.

A török dohányberakáló hivatal Konstantinápolyban pályázatot hirdetett 955.330.500 darab nyomtatott dohány-csomagoló papírra, melyre szeptemberben 23 ajánlat érkezett be. Törökországból 4, Franciaországból 4, Ausztriából 6,

Németországból 8 és Olaszországból 1 ajánlat nyújtott be. A legelőszöb pályázó a párisi *Chaux* cég volt, mely a szállítást el is nyerte.

Egy amerikai lap írja: «Hogy valaki New-Orleansban lapot adhasson ki, ahhoz három szerkesztő szükséges, egyik, a ki párviadalban agyonlövetik, másik, a ki sárgalázban hal meg és egy harmadik, a ki elhalt collegái nekrolójját megírja».

Meghaltak. Gott János brassói nyomdatulajdonos, élete 78. évében, október 17-én. — Magyar Salamon Dávid temesvári nyomdatulajdonos, 54 éves korában, október 18-án. — Józiska János betűszedő, 28 éves korában, október 26-án, Sárospatakon.

TARTALOM: Valami az accidenz-szedésről. *Kézírásárhelyi Kovács Károlytól.* — Az accidenz-szedés és a rajz. *Szemethy Ferenczstől.* — «Német körzet» (Deutsche Einfassung). — Az ólommergezés gyógyítási módja és óvszerei (Második és befejező közlemény) — A nyomdászat története (VI.) Gutenberg. *Kalmár L. Lajostól.* — Könyvnyomdászati mesterszók (Ötödik közlemény.) R, S, T, U, V, W, Z-betűk — Mellékleteink kiállítása. — Hasznos tudnivalók. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Lapunk képviselője Németország részére: *G. Hedeler*, az «Export Journals» kiadója, Leipzig, Grimmaischer Steinweg 3. Az előfizetési ár pedig külföldre a «Világposta-Egyesület» révén, egész évre 7 márka.

A horitéken levő «olasz körzet» és a füzet mediával szövegbetűi POPPELBAUM cs. és kir. udv. betűöntődjéből valók.

PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA BUDAPESTEN.

A Budapesti Könyvnyomdászok Társaságára kiállításában
SICS MIHÁLY szerk. szelése mellett
meg fog jelenni:

Magyar Nyomdászok
1889
11. évfolyam

Évkönyve 11. évfolyam

Egy példány ára 7 frt.
Tagoknak 70 kr., tanoncoknak 70 kr.
Előfizetheti L. A. V. J. L. úrnál, Pallas-Könyvnyomda.

RÉZLINEA-GYÁR

PONTOS KIVITEL. ELŐNYÖS ÁRAK.

C. RÜGER, LIPCSE

MINTÁK KIVÁ-NATRA INGYEN.

NYOMDAI SZERELVÉNYEK

FRANK-MANN legrégebbi gyára a valódi angol **Brüsszelben**
gelatine-hengeranyagának

Egyedüli és kizárólagos elárusító az osztrák-magyar birodalom részére

GÁL IMRE BUDAPEST, V. KERÜLET, BÁLVÁNY-UTCZA 11.
a csász. és kir. szabadalmazott pitteni papirgyár-részvénytársaság vezérképviselője.

Alkalmas ünnepi ajándék
könyv- vagy könyomdai czimerekkel

Egyleti jelvények (gyűléseknél igen
alkalmas) 1 frt 50 kr
Kézelő gombok, párja 2 " " "
Melltűk 1 " " "

— a legsikerültebb kivitelben. —

Kizárólagos elárúsító:

JOHANNES WEYSZ, BÉCS, III., UCHATIUS-
GASSE 3-DIK SZÁM. ✦

Netáni szükséglet esetén a nyomdatulajdonos urak
figyelmébe ajánlom

RÉZLINEA-GYÁRAMAT

és egyéb

NYOMDÁSZATI ESZKÖZÖK KÉSZÍTÉSÉRE SZOLGÁLÓ
MŰHELYEIMET

— H. BERTHOLD —

BERLIN SW., Belle-Alliance-Strasse 88.

Könyv- és könyomdai
fekete és színes festék-gyár

FREY & SENING
LIPSE

KÜLÖNFÉLE KENCZÉK. HENGERANYAG

Copirozó festékek többféle színben

Mintanyomtatványok és árjegyzékek ingyen
és bérmentve küldetnek.

—*—
*Vezérképviselet és raktár az osztrák-magyar
birodalom részére*

→ **JOHANNES WEYSZ** ←

BÉCS, III., Uchatiusgasse 3

Kalhanek Rezső

Fényképezési-Chémigrafikai
MŰINTÉZET
BUDAPEST.

Budapest, VI., Szondy-utca 17.

Betüöntöde és gépműhely
Schwab Ferdinand

ezelőtt H. Gulenberg & Co.

VI., Liniengasse 40 **BÉCS** VI., Liniengasse 40

*A legdivatosabb könyv-, cím- és dísz-
betűkből nagy raktárt tart, mely betűket
magyar, román, szerb, lót, cseh, lengyel,
bulgár és orosz ékezetekkel is szállítja.*

Hangjegyek, körzetek, rézlineák.

*Nyomdai szerelvények, mint állványok,
szekrények, szedővasak és deszkák, hajók,
vas stégek s egyéb tárgyak.*

Teljes nyomdai berendezések
*elvértelmezhetők és a legmesszebb terjedő
fizetési föltételek nyújthatnak. Különösen
áras.*

KÖNYV-
ÉS
KÖNYOMDAI FESTÉKEK,
FEDCZÉK GYÁRJA

Hengeranyag Címkelekk

KAST & EHINGER

Másoló tonta Kinyomó tus

FEUERPACH-STUTTGART

Részletes árjegyzéket és nyomásmintákat fekete és színes festékekről ingyen és bérmentve küldtünk.

Képpuiselet és raktár:

CHARMINE HUGO, BÉCS

IV., Floragasse 6.

Belsőintézk.
gabanoflasztikai és mechanikai
műintézet

Ludwig & Mayer

Mainau m. Frankfurtban

Kétszázötvenedik: 1871, körlevél- és matricalevéltek.

Mintalapok és árjegyzékek rendelkezésre.

Teljes nyomdai berendezések.

Nyomdai festékek gyára

Rometsch és Társai

Alapított 1871-ben Ujpesten Alapított 1871-ben

Illustráció-festék. Accidenz- és műfesték. Hirlapfesték. Színes festék, törve vagy szárazon. Kenczék megfelelően gyártott lenolajból készítve.
Kétféle minőségű hengeranyag.

Összes gyártmányaink hazai ipar.

Képes árjegyzékek kívánatra ingyen küldetnek

FIŠCHER ÉS MIKA

BUDAPEST

VI. kerület, Király-utca 83. szám.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Ájánlja nagy választékú és folytonos készletben tartott legújabb

könyv- és címírásait

szereb és héber betűket, körzeteket és kézírásokat, továbbá nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket, állványokat, leggyorsabban és legjobb minőségben kiállítva.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Hlapillatott 1823-ban

Berger & Wirth

könyv- és könyomdai
szines és fekete festékek gyára
— Lipcsében —

KENCZEFÖZÉS

KOROMÉCETÉS

Kétféle minőségben

VICTORIA-HENGERANYAG

bármely gép számára (körforgóhoz is, fekete, de különösen illusztráció nyomáshoz vagy más színű festékekhez kiválóan alkalmas. E hengeranyag előnyösségét dicséri az, hogy a meleg időjárás vagy tropikus éghajlat befolyásának nincs alávetve.

Képvisező: Polacsek J. Bécs

IV., Apfalgasse 6.

WÜSTE F.

→ KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEK GYÁRA ←

RAKTÁR: BÉCS, I. KOLOWRATRING 9.

Könyvnyomda-festék.		Másolófestékek		Színes festék		Selyemzöld, süvegben,	
100 ko	frt kr	1 ko	frt kr	1 ko	frt kr	1 ko	frt kr
a) Gyorsrajzítóknak.		lila, kék, fekete		kő- és könyvnyomdákknak.		4 árnyalat ...	
CIII Hirlapfesték	52	vörös		6		3	
CII	60	Könyvnyomda-festék.		8		Selyemzöld, poralakban,	
CI	68	Kézi és gyorsrajzítóknak.				4 árnyalat ...	
BIII Könyvfesték	76	Gravirfesték II		150		2	
BII	84	Tollfesték II		2		Chromoxyd-zöld, legfin.	
BI Accidenzfesték	90	I		2		6	
AIII Illusztráció festék	120	Krétafesték III		2		valódi olivzöld	
AII	170	I		3		2	
AI	250	II		7		6	
	1 ko	I		10		Ultramarinkék süv.-ben	
AO Disznyomáshoz	4	Átnyomó festék		6		2	
AOO	6	I		6		4	
AOOO	8	Ercznyomó festék II		120		2	
		I		150		4	
b) Kézi sajtóknak.		Kenezék.		Kármínlakk I		3 porban	
CCII Könyvfesték	90	Könyv-, kő- és ércznyomáshoz.		2		40	
CCI	1	Gyöngé		3		5	
BBIII Accidenzfesték	120	Középerős		1		5	
BBI	160	Erős		120		4	
BBI	240	Aranyfüst-keneze		40		5	
A AIII Illusztrációknak	3	I		2		4	
A AII Finom	4	Ercznyomáshoz		1		5	
A AI Disznyomáshoz	4	I		1		4	
A AO Glacepapír-nyom.	8			1		4	

Árak Bécsben szételendők: 3 óra vagy készpénzben 2% sconto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.